

ازحالا رای گرفته شود که آن مواد قرائت شود یا خیر بیش از این مذاکره در این باب نشود .
رئیس - در چیزی که رای گرفته شده حالادو مرتبه نمیشود رای گرفت مگر درموادیکه باو ملحق میشود رای بگیریم .

مؤتمن الملک - مواد الحاقیه و اصلاحیه را نمیشود چیزی که رای گرفته شد ضمیمه کرد مگر اینکه تانیا ماده بماده بخوانیم و رای بگیریم .

وکیل الرعایا - بنده این دفعه دوم است که تکرار میکنم این دروقتی نظامنامه داخلی خواهد شد که آن رای آخری گرفته شود و ما مکلفیم که آنرا از وظایف خود بدانیم ولی تا آنساعت که رای آخری گرفته نشد نظامنامه سابق برقرار است و تا ماده نهم بر حسب تکلیفی که داشتیم عمل کردیم و رای گرفتیم باستثنای ماده ۸ .

آقای شیخ اسمعیل نوبری درموادیکه رای گرفته ایم نمیشود مجدداً رای بگیریم اما در مسئله مواد الحاقیه به بعضی ازمواد رای گرفته شده اگر بخوایم رای بگیریم درواقع رای بهمان مواد است رای بیک مطلب تازه نیست .

منتصر السلطان - دراینکه نباید رای گرفته شود و از ماده ۹ خوانده شود حرفی نیست لیکن بعضی گفتند تا ماده هشتم رای گرفته شده بعضی گفتند تا ماده نهم رای گرفته شده معلوم بشود که کدام صحیح است .

معاذ الملک - تاماده نهم رای گرفته شده **مرتضی قلی خان** - بنده عرض میکنم در ماده هشتم يك الحاقی شده است و بعد از رای گرفتن گفتند درباب مباشر که راجع بماده هشتم بود در آخر نظامنامه هم ماده راجع بهمان است اصلاح خواهد شد .

معاذ الملک - گفته شد در باب ماده هشتم بکمیسیون رجوع شود .

رئیس - معلوم میشود و در آن مواد که رای گرفته شده مجدداً لازم نیست رای گرفت

ذکاء الملک - شروع بقرائت نظامنامه نمود از فصل اول ماده ۲۰ قرائت شد مذاکرات لازمه بعمل آمد و در مواد رای گرفته شد .

مجلس یکساعت و ربع از شب گذشته ختم و جلسه آتیه سه ساعت بغروب مانده روز چهارشنبه اعلان شد .

جلسه ۲۸

صورت مذاکرات یوم چهارشنبه ۱۵

شهر ذی حجة الحرام ۱۳۲۷

مجلس دوساعت قبل ازغروب منعقد و خلاصه مذاکرات را معاذ الملک قرائت کردند

لسان الحکما - اولاً میخواستم عرض کنم که در خلاصه نوشته بود قرائت دوم این قرائت دوم نیست شور دوم است دیگر میخواستم عرض کنم دیروز بنده يك طرحی بعنوان ماده الحاقیه پیشنهاد هیئت رئیسه کردم و در صورت مجلس نوشته نشده میخواهم بدانم که مجلس آنرا قبول کرده یا رد نموده چون دیشب مذاقه و ملاحظه کردم دیدم که این ماده الحاقیه جزء قانون اساسی سایر ممالک بلکه اغلب ممالک است و آن ماده اینست

(در مواد انتخاباتی که منظور اکثریت تام است نمایندگانی که ورقه سفید انداخته یا از دادن رای امتناع نمایند جزه عدو کلارای دهندگان محسوب نخواهند شد) .

مثلاً فرض بفرمائید از میان (۵۵) نفر نماینده (۵) و یا (۱۰) نفر ورقه سفید انداختند سؤال میکنم که آیا جزه کل رای دهندگان محسوب خواهند شد یا خیر زیرا که اگر محسوب بشود برای اکثریت تام خیلی اهمیت دارد و ممکن است که در صورت عدم مراعات این مسئله بعد از این دچار مجذورات بزرگ شویم و اسباب اشکال بشود .

رئیس - آن ماده الحاقیه رد نشده الا اینکه گفته شد که در محل خودش منظور خواهد شد .

لسان الحکما - در بعضی نظامنامه ها نوشته شده ماده دو ثانی و ماده دو ثالث و موقع این را تصور کردم همچو موقمی است که اگر نمایندگان محترم در يك ماده رای داده اند و نمیتوانند برگردند آنوقت فواصل او را که رای ندارند ممکن است که اسم آن را گذاشت مثلاً ماده دوتانی و اگر يك همچو ماده در نظامنامه باشد اسباب اشکال یا نقض خواهد بود .

مؤتمن الملک - بنده دیروز يك اظهاری کردم و مجلس هم پذیرفت و آن این بود که در موادی که سابقاً از مجلس رای گرفته شده و گذشته است دیگر در آن ماده مذاکره نفرمایند یعنی از ماده يك تا ماده (۹) را دیگر مطرح مذاکره نکنیم اگر بنا بشود که يك ماده را الحاق بکنیم مثل این است که در همان مواد تصرف کرده ایم و اگر چنانچه مجلس لازم بداند چیزی الحاق نماید ممکن است که در آخر نظامنامه يك چیزی بنویسد

رئیس - همینطور است دیروز هم گفته شد که چون ماده دو گذشته است دیگر چیزی الحاق نمیکنیم و آن ماده که بکمیسیون فرستادیم هنوز نیامده میماند برای آخر و حالا از ماده (۲۱) شروع بقرائت میشود (غیر از این ملاحظه در صورت مجلس است)

(اظهاری نشد و رئیس خلاصه مذاکرات جلسه قبل را امضا نمود) (در این موقع از ماده (۲۱) شروع بقرائت نظامنامه گردید تا در ماده ۳۳ مذاکرات بعمل آمده و رای گرفته شد در ماده ۳۴ مذاکرات زیاد شد بالاخره قرار شد با ماده ۳۵ رجوع بکمیسیون شود پس از آن ده دقیقه تنفس شده بعد از تنفس رایورت بکمیسیون اعتبارنامه در باب انتخاب فقاری و شیبانی قرائت و در باب صحت و سقم انتخاب ایشان قدری مذاکره بالاخره قرارداد در جلسه آتیه مجدداً در این خصوص مذاکره شود (مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم گردید)

جلسه ۲۹

مذاکرات پنجشنبه شانزدهم

ذی حجة الحرام ۱۳۲۷

مجلس دوساعت قبل ازغروب منعقد خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاذ الملک قرائت کرد .

رئیس - ملاحظه در این است (اظهاری نشد)

(رئیس صورت خلاصه را امضا کردند) بدون هیچگونه مباحثه ذکاء الملک بقرائت

نظامنامه داخلی شروع نمود از ماده سی و ششم ماده بعد ماده مشغول مباحثه و اخذ رای شدند ۳۶ اصلاح و در صحتش رای گرفته شد مادتهای ۳۸ و ۳۹ بواسطه ارتباطشان بماده ۳۵ پس از مدتی مذاکره رجوع بکمیسیون شد مواد (۴۰ و ۴۱ و ۴۲ و ۴۳ و ۴۴) پس از اصلاح رای گرفته شد در ماده (۴۵) مذاکرات زیاد بعمل آمد مفاد ماده مزبور عبارت بود از اینکه حق هر نماینده بموجب اصل ۴۴ قانون اساسی این است که هر موقع محتاج باستیضاح از يك وزیر یا هیئت وزراء بشود باید تقاضا و موضوع استیضاح خود را بطور اختصار کتباً بر رئیس مجلس داده و آن مکتوب با حضور رئیس در مجلس قرائت شود (و استیضاح نماینده از نماینده ممنوع است) خلاصه مذاکراتی که در این ماده شد مبنی بود بر اینکه در اصل (۴۲) قانون اساسی نوشته شده است که هر وقت مجلس وزراء را برای استیضاح بخواند بر روز اعلام است که تامدت معین در مجلس حاضر شده و توضیحاتی که لازم است بدهند اولاً مفهوم از لفظ مجلس که در قانون اساسی است اکثریت را می رساند و حال اینکه بر طبق قوانین اساسی سایر ممالک متمدنه هر نماینده این حق را دارد که هر زمان سؤال یا استیضاحی از يك وزیر یا هیئت وزراء بخواند و بتوسط رئیس مجلس ایشان را احضار کرده و سؤال یا استیضاح خود را شفاهاً از ایشان بخواند و تانیا اساس مشروطیت این است که حضرات مبعوثین نظارت در امور دولت داشته باشند و در مواقع لازمه سئوالات و استیضاحات خود را بخوانند حاصل پس از مذاکرات زیاد از طرف رئیس اجازه ده دقیقه تنفس شد و تانیا مجلس تشکیل شد جناب رئیس اظهار داشتند که ماده ۴۵ و ۴۶ بکمیسیون رجوع میشود بعضی اظهار داشتند که در این زمینه توضیحاتی داریم اجازه نطق بدهید رئیس اظهار داشت که چون رایورت کمیسیون تقاضا کرده است که این ماده رجوع بکمیسیون شود قانوناً باید ارجاع شود (و ماده ۴۵ و ۴۶ رجوع بکمیسیون شد) شروع بقرائت سایر مواد گردیده از ماده ۴۷ تا ماده ۵۷ قرائت و پس از تنقیح رای گرفته شد .

رئیس - روز شنبه بمناسبت اینکه روز عید غدیر است و تعطیل است جلسه آتیه موکول خواهد بود بروز یکشنبه سه ساعت بغروب مانده دیگر آنکه برای تشریف بحضور نایب السلطنه و اظهار تبریک آیا هیشتی لازم است برای روز عید یا خیر .

افتخار الواعظین - بنده عرض میکنم چون امروزها دولت ما سلطنت ملی است و بعد الله دولت با ملت متحد است لهذا بعقیده بنده خوب است همان هیئت رئیسه بعنوان تبریک تشریف ببرند .

تقی زاده - بنده عرض میکنم چند روز قبل بود که در این باب رای گرفته شد و آن دفعه گفته شد که آیا در تمام اعیاد رسمی و مذهبی باید يك هیئتی از جانب مجلس بحضور شاه یا نایب السلطنه بروند یا خیر و بعد در مسئله رفتن هیئت رئیسه رای گرفته شد .

رئیس - چون امروز قبل از وقت در هیئت رئیسه مذاکره شد و گفته شد که آن دفعه فقط برای عید اضعی بود .

اسدالله میرزا - عرض میکنم در یکی از مواد این نظامنامه نوشته شده است که در اینگونه از

مواقع همان هیئت رئیسه بروند بانضمام چند نفر دیگر از وکلا که بقرعه معین میشوند.

وزیرزاده - بنده تأیید میکنم فرمایش آقای تقی زاده را که آن روز در این باب مذاکره شد که هیئت رئیسه بروند یا سایرین ورای گرفته شد و اکثریت قبول تشریف هیئت رئیسه را نمود گمان می کنم برای ایندفعه دیگر تجدید رأی لازم نیست همان هیئت رئیسه تشریف ببرند.

تقی زاده - عرض کردم یکی این بود که آیا در تمام اعیاد باید از مجلس هیئتی بروند یاخیر ولی برای آن روز بنا شد هیئت رئیسه بروند و چون مختص بآن روز بود گمان میکنم که حالا هم باید رأی گرفته شود.

اسدالله میرزا - بنده ثانیاً پیشنهاد میکنم که هیئت رئیسه بروند بانضمام عدده از وکلا که بتوسط قرعه معین شوند.

رئیس - در اینجا دو رأی است یکی اینکه هیئت رئیسه بروند و یکی اینکه هیئت رئیسه بایکمه که معین میشوند بروند حالا رأی میگیریم.

حسنعلی خان - بنده عرض میکنم فقط این یکدفعه است که هیئت رئیسه برای تبریک میروند خوبست ایندفعه را همان هیئت رئیسه بروند بعد از اینکه ماده راجعه باینمطلب از نظامنامه در مجلس گذشت تکلیف وکلا در این باب معلوم خواهد شد و دیگر محتاج بمذاکره نیست.

رئیس - پس اولاً رأی میگیریم که برای این عید غدیر هیئت رئیسه بحضور نایب السلطنه برای تبریک بروند یاخیر هر کس رأی دارد قیام نماید. (با اکثریت تصویب شد که همان هیئت رئیسه بروند) (مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم شد)

جلسه ۳۰

صورت مذاکرات روز یکشنبه نوزدهم

شهر ذیحجه الحرام ۱۳۲۷

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب منعقد شد

معاضد الملک - خلاصه مذاکرات یوم شنبه ۱۶ را قرائت کرد رئیس اظهار داشت ملاحظه در صورت هست یاخیر چون ایرادی نبود در رئیس صورت مجلس را امضاء کرد.

رئیس - آنروز در باب تلگرافی که از قصر رسیده بود مذاکرانی بعمل آمد و بنا بر آن مذاکره جوابی نوشته شده چون گفته شده بود که جواب با اطلاع آقایان باید برسد لهذا خوانده میشود (معاضد الملک قرائت کردند).

بعد شروع بقرائت نظامنامه داخلی از فصل هفتم در هر ماده مذاکرات لازمه بعمل آمد و بقیام و قمود رأی گرفته شد و در فصل هشتم ماده (۶۷) بعد از مذاکرات زیاد مخبر کمیسیون تقاضا کرد که رجوع بکمیسیون شود که کمیسیون مجدداً نظری نموده اطلاع بدهد.

رئیس - ده دقیقه قبل از غروب اعلان یک ربع تنفس داد و یک ربع بعد از غروب مجلس منعقد شد و بعد شروع بقرائت سایر مواد گردید ماده بماده قرائت نموده تاماده هفتم رأی گرفته و ماده هفتم چون عدده قابل رأی گرفتن نبود ماند.

آقا شیخ ابراهیم - این ترتیب وکلا خیلی

بد است دو ساعت بغروب مانده می آیند و مجلس ختم نشده میروند.

مؤتمن الملک - قریب دو هفته است که شروع بقرائت این نظامنامه کرده ایم و باین ترتیب تا یک ماه دیگر هم تمام نمیشود خوبست کاری که بعد خواهیم کرد حالا بکنیم روز سه شنبه هیئت رئیسه سه ساعت بغروب مانده که حاضر شدند ده دقیقه مهلت بدهند بعد بمجلس آمده اسامی را قرائت نمایند و غایبین را در روزنامه مجلس بنویسند.

حاجی سید نصر الله - معلوم میشود حرارت های ما حرارتهای کاذبه است.

وکیل الرعایا - چند روز قبل در مجلس مذاکره شد و فرار شد مجلس غروب ختم شود گرچه بعضی از وکلا تسامح میکنند لکن بنده عرض می کنم چندان هم حق تعرض بآنها که رفته اند نداریم برای اینکه مجلس تصویب کرد که مجلس غروب ختم شود.

رئیس حرکت کرد و مجلس یکساعت و نیم از شب گذشته ختم گردید.

جلسه ۳۱

مذاکرات یوم سه شنبه ۲۱ شهر ذیحجه الحرام ۱۳۲۷

مجلس سه ساعت و ربع کم قبل از غروب منعقد گردید در تحت ریاست نایب رئیس دوم.

خلاصه مذاکرات یوم یکشنبه ۱۹ را معاضد الملک قرائت کردند.

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه دارید.

آقامیرزا احمد - اختتام را ملاحظه نکرده است.

نایب رئیس - مقصودتان چه چیز است.

آقامیرزا احمد - اول انعقاد مجلس باید سه ساعت بغروب مانده باشد و اختتام مجلس غروب اختتام مجلس در صورت مجلس ذکر نشده.

نایب رئیس - اول مجلس را میشود معین کرد ولی آخر مجلس را نمیشود زیرا که اگر مشغول مذاکره مطلبی باشیم و موقع اختتام برسد نمیشود آنمطلب را نیم کاره گذاشت.

تقی زاده - آنروز بنده این مطلب را عرض کردم همه تصدیق کردند چرا نمیشود آخر مجلس را معین کرد ما از اول صبح تا شام این جا اجیره هستیم هفت ساعت باشد هشت ساعت باشد هر چه باشد عذر موجه هم بهتر از این نمیشود که داریم و آن تاریکی است و ده دقیقه از شب رفته هم هیچ فرقی با ساعت شش از شب رفته ندارد و خداوند در واقع وقت را معین کرده که تاریک میکند باید در این باب رأی گرفت که وقت معین که رسید مجلس ختم شود.

نایب رئیس - عرض بنده این نیست که نمیشود رأی گرفت عرض میکنم که اگر قرار گذاشتیم و موقع ختم مجلس را معین کردیم وقت رسید نمی شود مطلب را نیمه کاره گذاشت اگر پنج دقیقه دیر شود چه عیب دارد.

تقی زاده - قرار بگذاریم نیمساعت بغروب

ختم شود که اگر ده دقیقه دیر شد عیب نداشته باشد **نایب رئیس** - بصورت مجلس آنروز رجوع می کنیم هر طور نوشته رفتار می شود این موضوع تمام است.

تلگرافی است از سردار ارفع رسیده محض اطلاع آقایان قرائت می شود (تلگراف مزبور را ذکاء الملک قرائت کردند)

نایب رئیس - امروز جناب صمصام السلطنه تشریف آورده بودند اینجا بدیدن هیئت رئیسه نطقی فرمودند و خواهش کردند صورت نطقشان نوشته شده و در حضور تمام نمایندگان محترم قرائت شود این است که قرائت می شود (ذکاء الملک قرائت کردند)

نایب رئیس - موضوع بحث امروز نظامنامه داخلی است ولی قبل از اینکه شروع بمباحثه در نظامنامه داخلی بشود عرض میکنم که باین ترتیب که ما میرویم گمان میکنم یکماه دیگر طول بکشد تا نظامنامه از مجلس بگذرد این است که بعضی از آقایان هم عقیده شان این است که دو جلسه داشته باشیم که زودتر از مجلس بگذرد بنا بر این از فردا دو ساعت قبل از ظهر مجلس هلنی منعقد خواهد شد و یک جلسه هم سه ساعت بغروب مانده منعقد می شود (گفته شد دو ساعت بظهر مانده دیر است)

نایب رئیس - تعیین وقت با هیئت رئیسه است

وکیل التجار - عقیده بنده این است که برای تسهیل امر خوب است مباحثات را تکرار نکنیم تا زودتر بگذرد (در اینوقت شروع بقرائت نظامنامه داخلی شده و از ماده (۷۰) تا ماده (۸۲) مباحثه و باستثنای ماده (۷۰) در مابقی رأی گرفته شد و تصویب شد در اینوقت از طرف نایب رئیس ده دقیقه اعلان تنفس شد و پس از آن از ماده (۸۳) تا ماده (۱۰۶) مباحثه و ری گرفته شد جز ماده (۹۵) و (۱۰۴) که رجوع بکمیسیون گردید مجلس یکساعت از شب رفته ختم گردید و از طرف نایب رئیس اعلان شد که فردا دو ساعت قبل از ظهر مجلس منعقد شده و موضوع مذاکرات مباحثه در باقی نظامنامه داخلی است.

جلسه ۳۲ صبح

صورت مذاکرات مجلس شورای ملی

مورخه چهارشنبه ۲۲ شهریور ذیحجه الحرام ۱۳۲۷

مجلس دو ساعت قبل از ظهر منعقد گردید در تحت ریاست مستشار الدوله.

خلاصه مذاکرات جلسه قبل را معاضد الملک قرائت کردند.

رئیس - ملاحظه در صورت مجلس هست؟ (چون در صورت مجلس بنا بر قرارداد می کرد جلسات گذشته شده بود که اسامی غایبین نوشته شود لهذا اسامی غایبین را بتفصیل ذیل مذکور داشتند (حاجی سید نصر الله با اجازه از حضور در مجلس عذر خواسته بودند) (میرزا محمد علی خان تربیت غایب بودند) (نواب بواسطه اشتغال در کمیسیون انائیه سلطنتی غایب بودند) (وکیل الرعایا بجهت اشتغال در کمیسیون